

2001-ci il 11 Sentyabr HADİSƏSİNDƏN SONRA ABŞ-ÇXR MÜNASİBƏTLƏRİNİN İNKİŞAFI

XƏYYAM İSMAYILZADƏ

Bakı Dövlət Universiteti

Beynəlxalq münasibətlər kafedrası

Siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail: ekonika22@yahoo.com

İkiquütblü dünya sisteminin dağılması ilə Amerika Birləşmiş Ştatları yeganə super güc, qlobal siyasətin qalibi olaraq meydana çıxdı və beynəlxalq sistemdə yer aldı. Paralel surətdə Çin Xalq Respublikası (ÇXR), Hindistan, Braziliya kimi böyük regional güclər meydana gəldi. İstər qeyd olunan regional güclər, istərsə də beynəlxalq sistemdəki digər iştirakçılar soyuq müharibə dövrünün blok nizam-intizamından fərqli olaraq, iqtisadi və siyasi maraqlarını qorumaq üçün daha sərbəst hərəkət etmək istədilər. Buna görə də XXI əsrdə iqtisadi, siyasi və təhlükəsizlik amilləri ABŞ-nin qlobal siyasətini Asiya qitəsinə yönəltməsinə səbəb oldu.

2001-ci ildə ABŞ-da hakimiyyətə kiçik Corc Buşun gəlişi ilə Çin və ABŞ arasındakı münasibətlər yeni mərhələyə qədəm qoydu. Buş administrasiyasının xarici siyasətində 2001-ci ilin sentyabrınadək olan ilk mərhələdə, Çinin "qarşısını almaq" siyasəti üstünlük təşkil edirdi. Bundan əvvəlki dövrdə iki ölkə arasında gərginlik artmışdı. Prezident seçkisi kampaniyası dövründə Corc Buş Klintonun rəhbərliyini Çinin "strateji tərəfdaş" yox, "strateji rəqib" olduğunu iddia edərək Çinə qarşı yumşaq davrandığına görə tənqid etmişdi. Xarici siyasət şərhçiləri və beynəlxalq münasibətlər təhlilçiləri arasında "Çin təhdidi" anlayışı və Çinin yüksəlməsinin ABŞ-la qarşıdurmalara səbəb olacağına və Amerika maraqları üçün təhlükəyə səbəb olmasına dair fikir 11 sentyabrda əvvəl irəli sürülmüşdü (1, səh 11).

11 sentyabr 2001-ci ildə Nyu-York və Vaşinqtonda baş verən terror aktları ABŞ-Çin münasibətlərinin yaxşılaşmasına səbəb oldu. Lakin ABŞ-Çin münasibətləri üçün yaxşı olan şey ABŞ, xüsusilə ABŞ-nin ikitərəfli münasibətlərdə maraqları üçün o qədər də yaxşı olmamışdır. ABŞ əleyhinə Çinin ilk reaksiyası məlum idi: Çin öz ərazisində terrorizmlə mübarizə aparacaq. Lakin Pekin sonra anladı ki, ABŞ-ı müdafiə etməklə çox şey əldə edə bilər. Çin Prezidenti Canq Zemin tez bir zamanda Amerika hökumətinə və qurbanların ailələrinə başsağlığı verdi və "bütün zorakı terror aktlarını" qınadı. Pekin Vaşinqtonun əməkdaşlığa çağırışını, o cüm-

lədən hücumları pisləyən qətnamələrin qəbul edilməsini dəstəklədi, bütün dövlətləri terror fəaliyyəti və təşkilatları Əl-Qaidə və Talibanla mübarizə üçün tədbirlər görməyə çağırırdı. ÇXR hücumlardan sonra çıxarılan BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1373 sayılı qətnaməsinə əməl ediləcəyini açıqladı və bunun terrorla mübarizədə aktiv olacağını bildirdi. ÇXR ABŞ-a dəstək olaraq iki qazanc əldə etdi. Əvvəlcə ÇXR digər ölkələrlə birlikdə hərəkət etdiyini ortaya qoydu. İkincisi, beynəlxalq terror rəyi qarşısında "terrorizmlə mübarizə"ni qanuniləşdirdi. 11 sentyabr hadisələrinə əsaslanaraq, ABŞ-ın xarici siyasətində terrorizm əleyhinə olan hökumranlıqlar, başladığı müharibələr Çinin əlamətdar, oyun dəyişən yüksəlişinə ABŞ-ın təsirli reaksiya vermək qabiliyyətini təhlükə altına aldı. ABŞ liderlərini və siyasətçilərini Çinin yüksəlişinin nəticələrinə və gündəminə diqqəti yönəltməkdən yayındırdı. 2001-ci ildə Amerikada Əl Qaidə silahlıları tərəfindən həyata keçirilən terror hücumları ABŞ və global siyasət koordinatlarını kökündən dəyişdirdi. Hücumlardan qısa bir müddət sonra, 20 sentyabr 2001-ci ildə ABŞ Prezidenti Buş beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında etdiyi çıxışında ABŞ siyasətinə dair bəzi siqnallar verdi: "Terrorizmə qarşı müharibəmiz Əl Qaidə ilə başladı. Terrorizmə qarşı bu müharibə hər bir terror qrup təqib edilərək qlobal aləmdə dayandırılıb məhv edilənə qədər davam edəcəkdir."

Burada diqqəti cəlb edən məqam "terrorizmə qarşı müharibədə" vaxt və bölgə, məkan olaraq heç bir sərhəd çəkilməməsi idi. Şimal-Şərqi Asiyada hərbi bazaların yaradılması və zəruri hallarda dünyanın istənilən nöqtəsində hərbi müdaxilə edilməsi nəzərdə tutulurdu. Nəticədə, Buş Doktrinası adlanan bir "önləyici müharibə" və ya "əvvəlcədən hücum" strategiyası tətbiq edildi. 2003-cü ilin martında ABŞ-ın xarici siyasəti demokratiya və insan haqlarının liberal bir dünya nizamında yayılması, eyni zamanda "terrorizm" və kütləvi qırğın silahlarını saxlayan "diktatorlarla" mübarizə mövzusunda qərar verdi. Terrorizmlə mübarizədə baş verən terror hadisələrindən sonra ABŞ rəhbərliyi Əl Qaidə

və Əfqanıstandakı Taliban rejimini düşmən elan etdi. Hücumlardan sonra kiçik Buş dünya ictimaiyyətinə xarici siyasətinin yeni yolları və məqsədləri barədə "Sən bizimləsən və ya bizə qarşı" şüarı ilə xəbərdarlıq edirdi (2, səh 176.)

11 sentyabr hücumları, Əfqanıstan və İraqın işğalı Çin-ABŞ və Rusiya-ABŞ münasibətlərini, eləcə də beynəlxalq siyasi tarazlıqları əsaslı şəkildə dəyişdirdi: ABŞ xarici siyasət strategiyası ilə nəinki "Soyuq müharibə"dən sonrakı iqtisadi və siyasi təcridini pozdu, həm də bunun XXI əsrin yeganə super gücü olduğunu və heç kimə itirmək niyyətində olmadığını vurğuladı. Çin rəhbərliyi ABŞ-ın Əfqanıstandakı hərbi quruluşundan razıdır. Çünki Çin öz ərazilərindəki müsəlman uyğur türklərinin Taliban tərəfindən təhrik edildiyini düşünür. Bu səbəblə Çin ABŞ-nin Talibana qarşı mübarizəsini də alqışlayır. ABŞ-da baş verən hadisələr həm daxili, həm də xarici problemləri həll etmək üçün Çinə yeni imkanlar yaratdı. Qlobal terror təhlükəsi və onun aradan qaldırılması üçün yaranan beynəlxalq müzakirələr Pekinin Sincan və Tibetdəki separatizm probleminə yeni təcili səs verməsinə kömək etdi.

İlk Buş administrasiyasının dövründə ABŞ-Çin mübahisələri Orta Asiyada kəskinləşdi. Pekin 2001-ci ildə Qırğızıstan və Özbəkistanda Amerika hərbi bazalarının yaradılmasına açıq şəkildə qarşı çıxmasa da, sonrakı hərəkətləri ABŞ-ın bölgədəki hərbi-siyasi mövqelərinin güclənməsinin qarşısını almaq istəyini göstərdi. Xüsusilə Çin hakimiyyəti Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı daxilində antiterror mexanizminin yaradılmasını dəstəklədi. Bu addım, yəqin ki, Orta Asiya dövlətlərinə bu sahədə Amerika layihələrinə alternativ təklif etmək məqsədi daşıyırdı. Çin hakimiyyəti Özbəkistan və Qazaxıstanda avtoritar rejimlərin güclənməsinə ehtiyatla yanaşdı və bununla da Vaşinqtonun bu ölkələrdə demokratik qüvvələrin təşviqinə yönəlmiş siyasətinə "kölgə saldı" (3, səh 85).

Sentyabr hadisələri və Orta Krallıqda iş aparan Amerika şirkətlərinə dəstək verilməsinin zəruriliyi Ağ Evi kommunist Çin ilə əlaqələrin tədricən və ən əsası ardıcıl şəkildə yaxşılaşdırılması istiqamətində addım atmağa məcbur etdi. Tayvan məsələsi və Çin səlahiyyətliələrinin insan haqlarına hörməti kimi prinsipial məsələlərdə polemikalardan əl çəkmədən ÇXR-də ikitərəfli əməkdaşlıq üçün daha yaxşı şərait yaratmaq məqsədyönlü bir siyasət yürütməyə başladı. ABŞ Çinin dəstəyini alarkən və ya bilərkən Çin

siyasətində Pekin ilə sürtünmə gətirən məsələlərə vurğunu azaltmışdı. İnsan hüquqları ilə əlaqəli tənqidlər Buş Canqın 2002-ci ildə Texasa etdiyi səfərdə bu mövzu ilə əlaqədar nisbətən dar və mülayim bir fikir söyləməsi və ABŞ-ın Tiananmen'in adətindən sonra 2003-cü ildə BMT-nin İnsan Hüquqları Komissiyasındakı Çinin qeydlərini tənqid edən bir qətnaməni ləğv etməsi ilə daha da gücləndi. Buş administrasiyası Tayvan liderinin status-kvonu sarsıtmış təşəbbüslərinə qismən cavab versə də, 11 sentyabrdan sonrakı dövrün əksər hissəsi Tayvan istiqamətində daha sərt mövqe tutub, Pekinə dostluq xətti çəkdi. Geniş mənada 2002-ci ildə Birliyə etdiyi müraciətində Buş Çinlə (həmçinin Rusiya və Hindistan) münasibətlərə istinad edərək dedi: Bu fürsət anında ümumi təhlükə uzun müddətdir davam edən rəqabəti silir.

2002-ci ilin fevral ayında terrorizmə qarşı beynəlxalq kampaniyanın ilk nəticələrini açıqlayan ABŞ dövlət katibi K.Pauel ÇXR-nin diplomatik dəstəyini yüksək qiymətləndirdi. Əfqanıstandakı hərbi əməliyyatlar zamanı ehtiyac olmadığı üçün Çinin heç bir yardım göstərmədiyi bildirildi. Çin tərəfindən kəşfiyyat məlumatlarına gəldikdə bunun çox vacib olduğu bildirildi. 2002-ci ilin fevralında Ağ Ev rəhbəri Çinə rəsmi səfər etdi. Çin prezidenti Canq Zemin ilə danışıqlar zamanı Buş Pekinə terrorizmlə mübarizədə verdiyi dəstəyə görə təşəkkür etdi. Bundan əlavə, Tayvan məsələsi və insan haqlarının vəziyyəti də daxil olmaqla, ikitərəfli əlaqələrin vacib problemləri müzakirə edildi.

2002-ci ilin oktyabrında ÇXR Prezidenti Canq ABŞ-a səfər etdi. Tərəflər bir çox mövzuda əməkdaşlıq etmək qərarına gəldilər. ÇXR Şimali Koreyanın nüvə silahını məhv etməsində ABŞ-ı dəstəklədiyini söylədi. 2002-ci ilin martında ABŞ Müdafiə Nazirliyi və 2002-ci ilin iyul ayında Konqres tərəfindən nəşr olunan hesabatlarda ÇXR hərbi, iqtisadi və nüvə rəqibi olaraq görülür. Əslində, Konqresin hazırladığı hesabatda ÇXR ABŞ-ın milli maraqlarına təhdid kimi göstərildi. ÇXR bu xəbərlərə böyük reaksiya verdi. 2002-ci ilin martında ABŞ-ın Ballistik Raket Müqaviləsindən çıxmasından sonra ÇXR hərbi modernləşdirmə üçün müdafiə xərclərinə 3 milyard dollar ayırdı və 17,3 faiz artım göstərdi. ABŞ Tayvana silah satanda gərgin münasibətlər pisləşdi.

ABŞ-da terror aktları Mərkəzi Asiyanı qəfildən ABŞ xarici siyasətinin mərkəzinə çevirdi. ABŞ və Çinin Mərkəzi Asiyada maraqları, məqsəd və siyasətini qeyd edən zaman Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı

na (ŞƏT) toxunmaq lazımdır. ŞƏT-in anti-Amerika istiqamətə malik olması, ABŞ və Qərbi Avropa dövlətlərinin əleyhdarları tərəfindən formalaşdırılması kimi fikirlər də vardır (4, səh 394). Orta Asiyada baş verən dərin dəyişikliklərlə Çin bölgəyə münasibətdə siyasətini düzəltməyə başladı. Potensial olaraq Pekin üçün iki fürsət açılır və vəziyyətə təsir edir: hərbi-siyasi və iqtisadi. İlk fürsət baxımından ÇXR ŞƏT çərçivəsində siyasətini gücləndirməyə və ABŞ-ın hərəkətlərinə qarşı olaraq təşkilatın hərbi-siyasi tərkib hissəsini gücləndirməyə çalışa bilər. İkinci ehtimal ŞƏT-i Çin və digər iştirakçılar arasında iqtisadi əlaqələrin inkişafında təsirli bir mexanizmə çevirmək, Çin və Qazaxıstan, bəlkə də, Türkmənistan arasında Böyük enerji layihələrinin həyata keçirilməsini sürətləndirməkdir. Bəzi Qərb ekspertləri hesab edirlər ki, Çin ŞƏT-in hərbi-siyasi möhkəmlənməsini ikitərəfli əlaqələrin inkişafı ilə birləşdirməyə çalışır. 2004-cü ilin martında Birləşmiş Ştatlar BMT İnsan Haqları Komissiyasında ÇXR-in insan hüquqlarının pozulmasında ittiham olunan qanun layihəsini dəstəkləyəcəklərini elan etdi. Bunun ardınca ÇXR insan hüquqları ilə bağlı bütün məsələlərdə ABŞ ilə dialoqun kəsildiyini açıqladı. ÇXR İranı 2006-cı ilin iyununda Sinqapurda keçirilən ŞƏT iclasına dəvət etsə də, ABŞ müdafiə naziri Donald Ramsfeld terrorla mübarizəni hədəf olaraq elan edən bir təşkilatın ölkənin ən yaxşı terrorçu ölkəsini niyə qəbul etdiyini başa düşmədiyini söylədi.

2006-cı ilin may ayında ABŞ Müdafiə Nazirliyi Çin silahlı qüvvələrinin sürətli və geniş modernləşdirilməsi və hərbi inkişafının uzunmüddətli perspektivdə təhlükə yarada biləcəyini açıqladı. Bu hesabatda, Çin hərbi modernizasiyasının Tayvan boğazına və ABŞ-ın mümkün müdaxiləsinə cavab verməyə yönəldildiyi də bildirildi. 2007-ci ilə qədər maraqlı bir hadisə baş verdi. ABŞ Kitti Hauk təyyarələri ilə NATO və Tayvan arasındakı Sakit Okeanın məşqində iştirak etdi. 2007-ci ildə münasibətlərin digər problemi yunanın ABŞ-da tələb olunan səviyyədən aşağı olması idi. Bu səbəblə ABŞ-ın ticarət kəsiri ÇXR-in xeyrinə ortaya çıxdı. Buş hökuməti ABŞ-ın yenidən qiymətləndirmə baş verməyəcəyi təqdirdə bəzi tədbirlər görəcəyini açıqladı. Buş hökuməti bu tədbirlərin Çindən idxal olunan məhsulların tarifini qaldırmaqla alınacağını açıqladı. Bunun ardınca ÇXR-ABŞ Strateji İqtisadi Dialoq sammitində ÇXR tərəflər arasında ticarət balans problemi həlli üçün bir sıra təkliflər verdi. ABŞ ÇXR-ABŞ-

dan idxalın nisbətini artırmaq üçün planlar hazırlayacaq və ABŞ ÇXR-ə ixracın artırılması üçün səy göstərəcəkdir. ÇXR həmçinin iqtisadi problemlərin siyasiləşməməli olduğunu bildirdi.

8 Noyabr 2008-ci ildə Çin prezidenti Hu Cinto ABŞ-ın yeni seçilmiş prezidenti Barak Obama ilə telefon danışığında onu seçki qələbəsi münasibətilə təbrik etdi. Söhbət əsnasında hər iki tərəf ABŞ-Çin münasibətlərinin inkişafının təkcə hər iki ölkənin deyil, bütün dünyanın maraqlarına cavab verdiyini də vurğuladılar. ABŞ Prezidenti Barak Obama 2009-cu il 15-18 noyabr tarixində nüvə silahlarının yayılması ilə bağlı narahatlıqları, iqlim dəyişikliyinə qarşı tədbir görülməsini və iqtisadi məsələləri müzakirə etmək üçün Çinə səfər etdi. ABŞ-Çin İnstitutu prezidentin bu səfəri ilə bağlı mətbuata açıqlamalar hazırladı.

Londona B.Obamanın 2009-cu ilin aprelində Çin Prezidenti Hu Jintao ilə görüşündə, dünya işlərində ikitərəfli əməkdaşlığın demək olar ki, bütün sahələrini əhatə edən dövlətlərarası ABŞ-Çin qarşılıqlı fəaliyyətinin yeni bir formatının - Strateji və İqtisadi Dialoqun (CED) yaradılması elan edildi: nüvə yayma rejiminin gücləndirilməsi, milli münaqişələrin həlli, ABŞ və Çin hərbi idarələrinin qarşılıqlı əlaqələrinin yaxşılaşdırılması, global böhranın aradan qaldırılması. Eyni zamanda, strateji və uzunmüddətli maraqlara və perspektivlərə əsaslanaraq tərəflər dövlətlərarası münasibətləri nəinki prioritet olanlar, həm də "gələcək dünya üçün zəruri olan konstruktiv və fəal" olaraq qiymətləndirildilər. 2009-cu ilin iyulunda Vaşinqtonda keçirilən ilk CED sammitində B.Obama Böyük İkilərin Bzeinski-Kissinger doktrinasının əsas müddəalarını əks etdirərək ABŞ və Çin arasında mümkün uzunmüddətli ittifaqın konturlarını açıqladı. Çıxışında Çinə iki ölkənin iqtisadi, təhlükəsizlik, xarici siyasət və enerji məsələlərində hərəkətlərini əlaqələndirməyi təklif etdi. B.Obama hər iki ölkəni ən böyük enerji idxalçısı kimi birlikdə çalışmağa, enerji siyasətini əlaqələndirməyə və yeni enerji qənaət texnologiyaları və yanacaqların birgə inkişafına başlamağa çağırırdı (5)

Obama prezident seçildikdən və ABŞ donanmasının 60 faizini Asiya-Sakit okean bölgəsinə keçirəcəyini bildirdikdən sonra ÇXR ABŞ-nin bölgədəki hərbi mövcudluğunun bölgənin sabitliyinə mənfi təsir etdiyini bildirdi. 2009-cu ilin noyabrında Obama ÇXR-ə səfər etdi. Çin lideri Hu ilə görüşdü. Tərəflər görüşün sonunda mətbuata açıqlama verdilər,

lakin mətbuata suallar verməyə imkan vermədilər. Tərəflər şərhlərində bildirdilər ki, əlaqəli məsələlərdə razılığa gələ bilmirlər. Bu gərginliklərdən sonra Google bu senzura və kiberhücumlar səbəbi ilə Çin bazarından çıxacağını açıqlaması və ÇXR-in ABŞ-nin Google-a verdiyi dəstəyin münasibətlərə zərər verdiyini söyləməsi ilə münasibətlər ciddi şəkildə gərginləşdi (6, səh 101).

B.Obamanın əsas vəzifəsi ABŞ-Çin münasibətlərində yaranan mənfi tendensiyanı aradan qaldırmaq idi. Hu Cintaonun 2011-ci ilin yanvar ayında ABŞ-a səfəri, ikitərəfli münasibətlərin tənzimlənməsini və bir növ "yenidən qurulmasını" asanlaşdırmaq məqsədi daşıyırdı. İki dövlətin siyasi rejimlərindəki, ideologiyalarındakı və strateji hədəflərindəki mövcud fərqləri nəzərə alaraq, səfər zamanı mübahisəli mövzularda razılığa gəlmə şansı az idi, ancaq tərəflər üçün bu və ya digər şəkildə dialoqun tonunu dəyişdirmək və qarşılıqlı etimadın artırılması vacib idi. 2011-ci ilin avqustunda ABŞ Müdafiə Nazirliyi ÇXR-in 2020-ci ilə qədər müasir bir ordu qurmağı hədəflədiyini və bunun yenidən regional sabitliyə və əlaqələrə təhlükə yarada biləcəyini söylədi. Yekun bəyanatda ikitərəfli münasibətlərin "hərtərəfli konstruktiv əməkdaşlıq" səviyyəsindən "qarşılıqlı hörmət, qarşılıqlı mənfəət və qarşılıqlı mənfəətə əsaslanan əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq" səviyyəsinə keçdiyi, 21 ölkənin əsrlərin ümumi maraqlarını təşviq etmək və problemlərini həll etmək məqsədi daşdığı qeyd edildi. Danışqlar zamanı tərəflər mübahisəli məsələlərdə güzəştə getmək qabiliyyətlərini nümayiş etdirə bildilər.

Nəticə olaraq qeyd etməliyik ki, iki dövlətin iqtisadiyyatlarının bir-birinə yaxın olması və bir-birindən asılılığı, dünya siyasətinə təsiri, habelə ikitərəfli münasibətlərin pisləşməsi halında mümkün zərərin qarşılıqlı qorxusu konstruktiv dialoq üçün güclü təkan sayılır. ABŞ-Çin yüksək səviyyəli sammitlərin nəticələri və münasibətlərin sonrakı inkişafına nəzər salsaq, hələ də bütün sahələrdə problemlərin arasında ziddiyyətlərin mövcud olduğunu görürük.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Jacques deLisle - 9/11 and U.S.-China relations - Foreign Policy Research Institute E-Notes. p14- 21.
2. Ergin Güneş - Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin, Rusya örneğinde Asya politikaları - E-Journal of New World Sciences Academy Humanities,

4C0095, 6, (2), 342-355.

3. Витковский С.М. - Китай во внешней политике США (2001–2004) - Вестник БДУ. Сер. 3. 2010. №1.

4. Abbasbəyli A.N., Dünya siyasəti, Bakı 2011, səh.495.

5. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0163660X.2019.166htt>

6. Фролова И. Ю. Развитие китайско-американских связей и стабильность международных отношений- российский институт стратегических исследований № 1 (31) 2012, стр. 246.

XÜLASƏ

Məqalədə soyuq müharibə bitdikdən sonra 11 sentyabr hadisələri ilə bağlı ABŞ-ÇXR münasibətlərinin inkişafı haqqında məlumat verilir. Paralel surətdə dünyanın inkişaf etmiş və etməkdə olan ölkələrinin, beynəlxalq təşkilatların və qurumların bu hadisəyə reaksiyası da xüsusi olaraq göstərilmişdir. Eyni zamanda, iki dövlət arasında münasibətlərin bu hadisədən sonra yumşaldılması, beynəlxalq terrorizmə qarşı birgə mübarizənin aparılması istiqamətində aydın təsəvvürlər formalaşdırılmışdır ki, bütün bunlar burada geniş əks olunmuşdur.

Açar sözlər: ABŞ, ÇXR, Qərb, BMT, Təhlükəsizlik Şurası, Əl-Qaidə, Taliban, beynəlxalq terrorizm, kütləvi qurğın silahları, strateji əməkdaşlıq.

Хайям Исмаиладзе

**Бакинский Государственный Университет,
Кафедра международных отношений,
Доктор философских наук, и.о. доцента
E-mail: ekonika22@yahoo.com**

**Развитие отношений США и КНР после
событий 11 сентября 2001 года**

РЕЗЮМЕ

В статье представлена информация о развитии отношений США и КНР после окончания холодной войны и событий 11 сентября. Параллельно учитывалась реакция развитых и развивающихся стран мира на это событие, а также подходы международных организаций и институтов. В то же время между двумя государствами сформировались четкие идеи относительно смягчения отношений после этого инцидента и

совместной борьбы с международным терроризмом, которые широко отражены здесь.

Ключевые слова: *США, КНР, Запад, ООН, Совет Безопасности, Аль-Каида, Талибан, международный терроризм, оружие массового поражения, стратегическое сотрудничество.*

Khayyam Ismayilzadeh

Baku State University,

Department of International Relations,

Doctor of Philosophy in Political Science, Acting

Associate Professor

E-mail: ekonika22@yahoo.com

The development of US-PRC relations after the events of September 11, 2001

SUMMARY

The article provides information on the development of US-PRC relations after the end of the Cold War in connection with the events of September 11. In parallel, the reaction of the developed and developing countries of the world to this event, the approaches of international organizations and institutions are taken into account. At the same time, clear ideas have been formed regarding the easing of relations between the two states after this event, and the joint fight against international terrorism, all of which are widely reflected here.

Keywords: *USA, PRC, West, UN, Security Council, Al-Qaeda, Taliban, international terrorism, weapons of mass destruction, strategic cooperation.*